

Серія «Мій конспект»
Заснована 2008 року

Є. П. Голобородько

Українська МОВА

АКАДЕМІЧНИЙ РІВЕНЬ

I семестр

Харків
Видавнича група «Основа»
2012

УДК 37.016
ББК 74.268.1 (4 Укр)
У74

Автори:

Голобородько Є. П., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і психології Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, член-кореспондент НАПН України, дійсний член Академії педагогічних і соціальних наук;
Голобородько К. Ю., кандидат філологічних наук, професор кафедри української мови Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;
Павлик О. А., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри змісту і методики початкового навчання Криворізького державного педагогічного університету;
Мельничук Ю. Ю., кандидат педагогічних наук, викладач кафедри філології Херсонського державного університету;
Бондаренко І. А., учитель-методист, учитель української мови та літератури Херсонської спеціалізованої школи I–III ступенів № 24.

Рецензенти:

Плиско К. М., доктор педагогічних наук, професор кафедри української мови Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;
Назаренко Л. М., кандидат педагогічних наук, доцент, начальник відділу освіти Цюрупинської районної ради Херсонської області.

Українська мова. 11 клас. I семестр. Академічний рівень / Є. П. Голобородько, К. Ю. Голобородько, О. А. Павлик, Ю. Ю. Мельничук, І. А. Бондаренко. — Х. : Вид. група «Основа», 2012. — 86, [2] с. — (Серія «Мій конспект»).

ISBN 978-617-00-1020-9.

У посібнику репрезентовано всі уроки української мови для I семестру 11 класу, що відповідають чинній програмі академічного рівня для 11-річної школи. Метою створення цього посібника є бажання полегшити підготовку вчителя до уроку, вивільнити час для творчої складової. Конспекти складені за чіткою структурою, містять основні етапи уроку, але можуть бути творчо доопрацьовані. Зручний формат перфорації дає можливість виокремити конспект кожного уроку.

Для вчителів української мови та літератури загальноосвітніх шкіл, керівників методичних об'єднань, студентів вищих навчальних закладів.

УДК 37.016

ББК 74.268.1 (4 Укр)

Навчальне видання

ГОЛОБОРОДЬКО Євдокія Петрівна
ГОЛОБОРОДЬКО Костянтин Юрійович
ПАВЛИК Олена Анатоліївна
МЕЛЬНИЧУК Юлія Юріївна
БОНДАРЕНКО Ірина Анатоліївна

УКРАЇНСЬКА МОВА
11 клас. I семестр
Академічний рівень

Головний редактор *К. Ю. Голобородько*
Редактор *О. О. Маленко*
Відповідальний за випуск *Ю. М. Афанасенко*
Технічний редактор *О. В. Лебедева*
Коректор *О. М. Журенко*

Підп. до друку 23.06.2011. Формат 60×90/8. Папір офсет. Друк офсет.
Гарнітура «Шкільна». Ум. друк. арк. 11,00. Зам. № 11-07/01-05.

ТОВ «Видавнича група «Основа»
61001 м. Харків, вул. Плеханівська, 66, тел. (057) 731-96-33
e-mail: office@osnova.com.ua
www.osnova.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2911 від 25.07.2007 р.

Віддруковано з готових плівок
Виробник: ПП «Тріада+». Свідоцтво ДК № 1870 від 16.07.2007 р.
Харків, вул. Киргизька, 19. Тел. (057) 757-98-16, 757-98-15

© Голобородько Є. П., Голобородько К. Ю., Павлик О. А.,
Мельничук Ю. Ю., Бондаренко І. А., 2011
© ТОВ «Видавнича група «Основа», 2012

ISBN 978-617-00-1020-9

Урок № 1

**СТИЛІСТИКА ЯК РОЗДІЛ НАУКИ ПРО МОВУ.
ФОНЕТИЧНІ, ЛЕКСИЧНІ, ФРАЗЕОЛОГІЧНІ,
СЛОВОТВОРЧІ ЗАСОБИ СТИЛІСТИКИ**

Учитель:

Клас:

Дата:

Мета: повторити знання учнів про стилістику, фонетичні, лексичні, фразеологічні, словотворчі засоби стилістики, удосконалити вміння визначати стиль мовлення й стилістичну роль різних мовних засобів у тексті; розвивати навички роботи з текстами, уміння робити лінгвістичний аналіз тексту, навички роботи з інформацією, збагачувати словниковий запас; виховувати дбайливе та уважне ставлення до рідної мови.

Внутрішньопредметні зв'язки:

Лексика: уживання синонімів, стилістичне забарвлення слів.

Орфографія: правопис лінгвістичних термінів.

Міжпредметні зв'язки:

Література: особливості поетичних творів.

Тип уроку: повторення знань, удосконалення вмінь і навичок.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Ознайомлення учнів із темою, метою і завданнями уроку

**III. Виконання системи практичних вправ,
спрямованих на повторення вивченого**

Орфографічна робота

- ▶ Запишіть під диктовку назви розділів мовознавства. Усно поясніть, які одиниці мови вивчає кожна наука.

Орфоепія, фонетика, словотвір, морфеміка, лексикологія, фразеологія, морфологія, грамати́ка, орфографія, пунктуація, синтаксис, етимологія, стилістика.

- ▶ Чи згодні ви з думкою про те, що мова є системою? Які аргументи на користь цього твердження можете навести?

Робота з опорною таблицею

- ▶ Що таке стилістичні засоби? Яке забарвлення вони мають?
- ▶ Заповніть таблицю, назвавши основні засоби стилістики.

Фонетичні	
Лексичні	
Фразеологічні	
Словотворчі	
Морфологічні	
Синтаксичні	

Лінгвістична задача

- ▶ Визначте стилі мовлення за їх характеристикою.
1. Логічно, точно (виключаючи приблизність) передається інформація, повідомляються знання.
  2. Точно, офіційно, за загальноприйнятим стандартом, у вигляді документа викладається інформація.
  3. Невимушено, без особливої турботи про літературну правильність мовлення висловлюється особисте ставлення до чогось або сповіщається про щось у процесі спілкування людей.
  4. Прямо, з метою впливу на читача, висловлюється громадянська позиція автора у зв'язку з якимись подіями.

5. Через систему художніх образів у формі словесного твору як виду мистецтва розповідається про щось для впливу авторською поетичною думкою на читача.

- ▶ Які головні ознаки кожного зі стилів не вказані у поданій характеристиці?

Розподільна робота

- ▶ Заповніть таблицю, розподіливши подані нижче жанри за їхньою стильовою характеристикою.

Книжні стилі			Розмовний стиль	Мова художньої літератури
науковий	діловий	публіцистичний		

Тези, протокол, нарис, репліка, повість, дисертація, реферат, звіт, роман, оповідання, поема, заява, акт, конспект, доповідна, звинувачувальний акт, діалог, лозунг, листівка, закон, постанова, анкета, характеристика, ода, казка, стаття, замітка, оголошення, угода, виступ.

- ▶ Які ще жанри ви знаєте? Доповніть таблицю своїми прикладами.

Коректорська правка

- ▶ Виправте помилки.

Стати в нагоді, під відкритим небом, біле місце, здавати екзамени, заключати угоду, попередити пожежу, у своє задоволення, видатися у вічі, нічого гріха таїти, поговорити по душах, жити приспівуючи, у лід зрушився, потерпіти невдачу.

Правильні відповіді: бути в пригоді, просто неба, біла пляма, складати іспити, укладати угоду, запобігти пожежі, впадати в око, ніде правди діти, поговорити по щирості, жити в розкошах, крига скресла, зазнати невдачі.

Комунікативний практикум

- ▶ Підберіть власні приклади до тези Ф. І. Буслаєва про синоніми: «У мові нема двох чи кількох слів, що означають рішуче одне і те ж, як дві краплі води. Навіть слова *лоб, чоло, вінець* при однаковому значенні виражають різні відтінки (тут межа між синонімами і між архаїзмами, варваризмами, провінціалізмами)».
- ▶ Висловіть свою точку зору з цього приводу.

Лексична робота

- ▶ Попрацюйте в парах. Запишіть по черзі словосполучення, добираючи з дужок найбільш точне слово. Мотивуйте свій вибір.

(Прихильник, шанувальник, послідовник) таланту; (доступний, зрозумілий, досяжний) виклад; (сперечання, спір, дискусія) у пресі; (обіймати, осягати, охоплювати) посаду; (говорити, казати, висловлювати) думки; (оплачувати, сплачувати, платити) борги; (діставати, здобувати, набувати) освіту; (вичерпна, фундаментальна, глибока) відповідь; (хиба, помилка, вада) в розрахунках; (проведення, здійснення) валютних операцій.

IV. Контрольно-рефлексивний етап

Рефлексія у вигляді суджень

- ▶ Закінчіть речення.

Українська мова — це мова... Для мене українська... Діамантом дорогим називав мову... Стилiстичні засоби — це... Українська літературна мова має... стилів. Жанри публіцистичного стилю... Сьогодні на уроці для мене важливим було...

V. Домашнє завдання

- ▶ Напишіть твір-мініатюру, у якому довести або спростувати одну з тез: «Людина, байдужа до рідної мови, — дикун» або «Кожна мова має свій шлях розвитку, на якому позначились історичні події, пережиті народом... Усе це створює... національну психіку, що так виразно відбивається в мові» (Б. Антоненко-Давидович).

Урок № 2

НОРМА ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ ЯК ОСНОВНЕ ПОНЯТТЯ ПРАВИЛЬНОСТІ МОВЛЕННЯ, ЇЇ ВАРІАТИВНІСТЬ

Мета: узагальнювати знання учнів про стилістику, повторити вивчене про значення норми літературної мови, удосконалювати вміння визначати стилістичні ознаки слів та текстів, утворювати слова і форми слів; розвивати навички роботи з текстами, уміння робити лінгвістичний аналіз тексту, навички роботи з інформацією, творчі навички; збагачувати словниковий запас; виховувати дбайливе та уважне ставлення до рідної мови.

Внутрішньопродметні зв'язки:

Орфоепія: наголошування слів.

Лексика: стилістичне забарвлення синонімів.

Морфологія: утворювання числових форм іменників.

Фразеологія: значення та вживання фразеологізмів.

Морфеміка: значення суфіксів іменників.

Тип уроку: повторення знань, удосконалення вмінь і навичок.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Ознайомлення учнів із темою, метою і завданнями уроку

III. Виконання практичних вправ, спрямованих на повторення вивченого

Робота з опорною схемою

- ▶ Згадайте, що таке мовні норми. Які ознаки вони мають?
- ▶ Де зібрано закони писемної мови?

Матеріал для вчителя. Мовна норма — це сукупність мовних засобів, що вважаються правильними й сприймаються носіями мови як зразок суспільного спілкування в певний період розвитку мови і суспільства. Ознаки мовної норми: гнучка стабільність, варіантність, дотримання усталених, загальноприйнятих правил щодо слововживання, написання, наголошування слів, граматичного оформлення висловлювання. Закони писемної мови зібрані в «Українському правописі» (редакція 1993 р.).

Робота з таблицею

- ▶ Заповніть таблицю за поданим початком.

Види норм української літературної мови	
Орфоепічні	Регулюють вимову звуків та наголошування слів
Лексичні й фразеологічні	
Морфологічні	
Синтаксичні	
Орфографічні й пунктуаційні	
Словотворчі	
Стилістичні	

Лінгвістичне змагання

Коментар для вчителя. Подальшу роботу на уроці пропонуємо організувати у формі змагання, розділивши клас на дві-три команди. Кожна виконує завдання, потім результати роботи колективно перевіряються, учитель веде облік помилок кожної команди і визначає переможця.

Конкурс 1. Творча робота

- ▶ Складіть невеличкий жаргівливий текст, використавши слова з попередньої роботи.

Учитель:

Клас:

Дата:

Конкурс 2. «Утвори форми слів»

- ▶ Утворіть, де можливо, дві числові форми іменників.
- ▶ Чому деякі іменники мають тільки одну числову форму? Наведіть свої приклади.

Кисень, вода, камінь, радість, колосся, блакить, Україна, птахи, жнива, оповідання, дівора, площа, пісок, масло, хліб, сталь, переконання, солодоці.

- ▶ Які норми регулюють правила утворення форм слів?

Конкурс 3. «Кращий знавець фразеологізмів»

- ▶ Наведені фразеологізми запишіть у три колонки: розмовно-побутові, народнопоетичні, книжні. Поясніть їх значення, використавши фразеологічний словник.

Витріщити очі, слово в слово, язик чесати, з оригіналом згідно, з давніх-давен, шуми в серці, червоная калинонька, гуси-лебеді, рухоме майно, на точці замерзання, грати першу скрипку, як риба у воді, допекти до живого.

- ▶ Наведіть ще приклади фразеологізмів, що належать до трьох указаних груп.

Конкурс 4. «Увага! Суфікси!»

- ▶ У поданих іменниках визначте суфікси і поясніть їх роль у вираженні різних відтінків почуттів.

Шептун, дідунь, мамуня, вогник, вовчице, хатиночка, зміюка, кошени, звірятко, хлопчисько, писака, звірюга, оченята, розбишака, зіллячко, зозулька, бородань, водиця, парубота, бродяга, голівонька.

Конкурс 5. Орфоепічна розминка

- ▶ Поставте наголос у словах.

Адже, бажаний, ознака, близький, вимова, каталог, у цілому, вогкий, сільськогосподарський, дихання, завдання, одинадцять, дрова, другий, здійснення, помаленьку, сімдесят, чотирнадцять.

- ▶ Які норми регулюють правила наголошення слів?

Конкурс 6. «Чергування!»

- ▶ Пригадайте правила чергування і/й, у/в, з/із/зі, -ти/ть, -ся/сь. Поясніть, чому мова закріпила їх у правилах, чого ми досягаємо дотриманням цієї варіативності.

Конкурс 7. Усна робота

- ▶ Визначте характер помилок у поданих конструкціях, підберіть правильний варіант.

Хочеться сказати кілька зауважень з приводу прочитаної доповіді. Звернемо увагу до легенди про Данко. У допомозі вчителю можуть стати й популярні посібники з історії живопису. У кінотеатрі ми зустріли Ольгу з Миколою і їхню Наталочку з косичками. Дядько Лев добре ставиться до Мавки, любить природу. Такі люди і молодь були достойними епохи, в яку вони жили. У своїх творах і віршах Шевченко гнівно викриває царизм. Хлопчаки тікали, накивавши п'ятами.

Конкурс 9. Стилiстична робота

- ▶ З'ясуйте емоційні та стилістичні можливості наведених дієслів. Доповніть ряди власними прикладами.

Штовхнути, козакувати, парубкувати, дівувати, гарувати, кухарювати, батрачити, наймитувати, багатшати, добрішати, старітися, молодіти, злішати, розумнішати, гладшати, теплішати.

Заметушитися, заспівати, заговорити, зажеврiти, закричати, засвітися; розкричатися, розговоритися, розспіватися, розсістися, розшарітися.

V. Домашнє завдання

- ▶ Складіть текст про літературну норму з п'яти рядків за схемою: 1) іменник; 2) два прикметники; 3) три дієслова; 4) одне речення; 5) асоціативний рядок.